

towego. W EWG i „Małej Strefie Wolnego Handlu” skupili się zwolennicy obu rywali, tak iż w rezultacie kapitalistyczne kraje Europy podzieliły się na dwie grupy. Agresywna więc polityka „integracji”, prowadzona przez Niemcy zachodnie, wywołała poważne sprzeczności wśród państw kapitalistycznych, spowodowane sprzecznymi interesami poszczególnych krajów. Wzrastająca agresywność niemieckiego imperializmu staje się przy tym głównym czynnikiem, który sprzeczności te powiększać będzie w dalszym ciągu. Szeroka analiza zawarta w powyższym opracowaniu *Deutsches Wirtschaftsinstitut* oparta jest na odpowiednio dobranych materiałach statystycznych, dokumentujących poszczególne zagadnienia omawianego problemu.

Zdzisław Nowak

OBCHODY DWUSETNEJ ROCZNICY URODZIN F. SCHILLERA W NRD

Punktem kulminacyjnym uroczystości, związanych z obchodem dwusetnej rocznicy urodzin Fryderyka Schillera, były imprezy, które się odbyły od 6—10 listopada ub. r. w Weimarze. W uroczystej akademii, którą urządono w Niemieckim Teatrze Narodowym w Weimarze, brali udział: pierwszy sekretarz Komitetu Centralnego Walter Ulbricht, prezes Izby Ludowej dr Johannes Dieckmann oraz inni przedstawiciele partii i rządu NRD, przedstawiciele placówek dyplomatycznych, 16 delegacji zagranicznych i szerokie rzesze społeczeństwa NRD.

Wśród gości zagranicznych obecni byli: dyrektor Instytutu Literatury Powszechnej prof. Anissimow (Moskwa), prof. dr Sryck (Belgia), prof. dr Stanczew (Bułgaria), prof. dr Feng-chih (Chiny), Toivo Lyy (Finlandia), prof. dr Colleville (Francja), dr Thomas (Anglia), dr Chiarini (Włochy), Theun de Vries (Holandia), Trygve Norum (Norwegia), dr Huppert (Austria), Leon Kruczkowski (Polska), dr Banus (Rumunia), dr Aespelin (Szwecja), dr Goldstücker (Czechosłowacja) oraz prof. Halasz (Węgry)¹.

W dn. 6—9 października odbyła się w Weimarze konferencja naukowa poświęcona twórczości Schillera, w której uczestniczyli naukowcy, lektorzy, nauczyciele, pisarze i krytycy. Na konferencji omawiano dwa zasadnicze tematy: 1. Znaczenie dzieł Schillera w naszych czasach; 2. wykazanie rozwoju, nie zaś rozłamu między rewolucyjnością okresu młodzieńczego w twórczości pisarza a okresem późniejszym.

Wykłady dotyczące tych zagadnień wygłosili: prof. Kuckhoff (Lipsk), dr Hahn (Weimar), prof. Hans Mayer, dr Thalheim (Berlin), prof. dr Geerdts (Greifswald), dr Siegfried Seidels (Berlin), oraz goście zagraniczni. Ożywiona dyskusja, która wywiązała się również z 30 studentami, przybyłymi z NRF, okazała się bardzo owocna².

Przemówienie na uroczystej akademii poświęconej pamięci wielkiego pisarza wygłosił Aleksander Abusch, minister kultury, laureat nagrody państwowej NRD, który powiedział m. in.:

„nigdzie w Niemczech nie można dziś z większą słusnością mówić o przejęciu dziedzictwa tego wielkiego pisarza przez cały naród, niż w Niemieckiej Republice Demokratycznej”³.

Udział całego społeczeństwa NRD w uroczystościach ku czci Fryderyka Schillera podkreślił jeszcze raz minister Abusch w wywiadzie prasowym, przeprowadzonym

¹ Por. art. „Die Welt ehrt mit uns Friedrich Schiller“ w „Neues Deutschland“, Nr 312, 12 XI 59.

² Por. art. G. J a n z, Ein neues Schillerbild für Millionen, w „Berliner Zeitung“, Nr 265, 13 XI 1959.

³ Por. art. „Unsere Arbeiter- und Bauern-Macht — Treuhänder von Schillers humanistischem Erbe für die ganze Nation“ w „Sonntag“, nr 46, 15 XI 1959.

⁴ Por. art. „Schillerehrung — wahrhaft national“ w „Berliner Zeitung“, nr 277, 28 XI 1959.

przez „Berliner Zeitung”⁴. Wśród licznych imprez, zorganizowanych przez społeczeństwo niemieckie, na szczególną uwagę zasługuje wystawienie dramatu Schillera „Wilhelm Tell” przez małą wieś turyngską Bauerbach. Schiller przebywał przez pół roku pod pseudonimem „dr Ritter” w Bauerbach w czasie swej ucieczki ze Stuttgartu. Ukończył tam „Intrygę i miłość” i rozpoczął pracę nad nowym dramatem: „Fiesco”. Wieś Bauerbach liczy dziś 385 mieszkańców; oni to właśnie postanowili na zebraniu gromadzkim utworzyć amatorski teatr robotniczo-chłopski, w którym każdy mieszkaniec wsi w miarę swych możliwości bierze udział w wystawieniu dramatu „Wilhelm Tell”. W ramach prac społecznych powiększono scenę na wolnym powietrzu i ozdobiono domy cytatami z dzieł pisarza. Przedstawienie przygotowano pod kierownictwem kolektywu teatralnego z Meiningen. Wszystkie role objęli mieszkańcy Bauerbachu. Przedstawienie odwiedziło około 15.000 widzów. Mieszkańcy Bauerbachu, zachęceni powodzeniem, opracowują obecnie inscenizację „Zbójców” Schillera⁵.

Obok wznowienia dramatów Schillera, podjętych przez wszystkie teatry państwowe NRD, odbyło się wiele przedstawień amatorskich, które wprawdzie nie dorównują wielkości przedsięwzięcia Bauerbachu, mimo to stanowią ważny dowód że rzeczywiście cały naród starał się brać udział w obchodach ku czci Schillera. Prasa niemiecka donosiła o licznych przedstawieniach zorganizowanych przez przyzakładowe koła dramatyczne, np. w *Sachsenwerk*, *Niederzedlitz* i *Mähmaschinenwerk Weimar*, grupy amatorskie, domy kultury w miastach i wsiach, komitety Frontu Narodowego, kluby wiejskie i młodzieżowe. Na terenie NRD urządzono wiele wieczorów dyskusyjnych, gdzie czytano i deklamowano wyjątki z dzieł Schillera. Młodzież liceum weimarskiego wystawiła kilka scen z „Intrygi i miłości”, 40 studentów seminarium nauczycielskiego w Weimarze zorganizowało przy współpracy docentów, bibliotekarzy i działaczy kulturalnych w gromadach obwodu weimarskiego, domach kultury, świetlicach wiejskich, internatach młodzieżowych akademie ku czci pisarza.

Uniwersytet im. Ernsta-Moritza-Arndta w Greifswald zorganizował wędrowną wystawę na temat życia i twórczości Schillera, która odwiedziła spółdzielnie produkcyjne i ośrodki maszynowo-tractorowe północnych dzielnic NRD⁶.

W Leuna, Spergau, Tollwitz, Merseburg, Bad Lauchstädt obchody szyllerowskie połączono z uroczystościami z okazji dziesięciolecia istnienia NRD. Teatr Robotniczo-Chłopski przy zakładach Leuna wystawił kilka scen z „Wilhelma Tella”. Harceński Teatr Górski wystawił w lecie z wielkim powodzeniem (65 tys. widzów) „Dziewicę Orleańską”.

W samym tylko okręgu Erfurt odbyło się 700 imprez we wsiach i miasteczkach; okręg Eisenach może się poszczycić 35 imprezami urządzonymi przez jeden zespół⁷.

W sierpniu 1959 r. odbyły się uroczystości młodzieżowe ku czci Schillera, zorganizowane przez Związek Młodzieży Niemieckiej. W ciągu 12 dni młodzież uczestniczyła w przedstawieniach teatralnych i koncertach, deklamowała wiersze i słuchała utworów wielkiego pisarza. Na szczególne wymienienie zasługuje wystawienie „Fiesca”, jednego z najtrudniejszych dramatów Schillera. Walther Pollatschek, krytyk teatralny, wyraża się na temat tego przedstawienia z najwyższym uznaniem⁸.

Jak wynika z artykułu Werner Thalheima pt. „Die Jugend ehrte ihren Dichter”, Dni Młodzieżowe w Weimarze zapoczątkowały wielką akcję nawiązania ścisłego

⁵ Por. art. „Arbeiter und Bauern ehren den Dichter” w „Berliner Zeitung”, nr 262, 10 XI 1959.

⁶ Por. j. w.

⁷ Por. „Lieblingsdichter des Volkes” w „Neues Deutschland”, nr 297, 28 X 1959.

⁸ Por. Walther Pollatschek, Schiller-Jugendtage in Weimar — ein Beginn, w „Berliner Zeitung”, nr 199, 19 VIII 1959.

kontakty między młodzieżą a spuścizną twórczą wielkiego pisarza⁹. Młodzież zwiędziła wystawy szyllerowskie i oglądała liczne filmy, otaczana opieką i oprowadzana przez 35 studentów wydziału germanistyki na Uniwersytecie Jenajskim. Międzynarodowy charakter tych uroczystości podkreślała obecność delegacji młodzieżowych, zarówno z krajów socjalistycznych, jak i kapitalistycznych.

Ważną rolę w popularyzowaniu dorobku Schillera odegrały wystawy odwiedzone przez całe społeczeństwo NRD. Do najpoważniejszych należały niewątpliwie wystawy zorganizowane w Weimarze, gdzie wyłożono pierwodruki dzieł Schillera oraz dokumenty i materiały dotyczące jego życia, m. in. korespondencję z Goethem. W Archiwum Schillera i Goethego udostępniono zwiedzającym mnóstwo materiałów, dotyczących pracy dziennikarskiej Schillera, w „Römisches Haus” wystawiono ilustracje do jego dzieł, w Wittums-Palais zorganizowano wystawę pt. „Schiller na scenach swej epoki”, „In tyrannos — Zbójcy”, „Intryga i miłość”; obie ostatnio wymienione wystawy skupiały uwagę na najwcześniejszych dziełach poety¹⁰.

Pod hasłem: „Pomóżcie nam poznać pisarza i jego dzieła”, które rzucił na zebraniu komitetu szyllerowskiego przedstawiciel brygady socjalistycznej z zakładów Leuna, odbyły się wszystkie wyżej wymienione imprezy. Do tego dodać należy nowe wydawnictwa, które się ukazały z okazji roku jubileuszowego. *Kulturbund* opublikował broszurę pt. „Friedrich Schiller”. Jest to krótkie, przystępne przedstawienie sylwetki pisarza i jego dzieł najważniejszych, opatrzone komentarzem i przeznaczone dla zespołów kulturalnych przy zakładach pracy i dla wsi. *Aufbau-Verlag* wydał 8 tomów dzieł Schillera opatrzonych słowem wstępnym Aleksandra Abuscha.

Na zlecenie Archiwum Goethego i Schillera przygotowuje się obszerniejsze wydanie zbiorowe dzieł pisarza. W tej chwili przygotowano już 10 tomów, dalsze są w opracowaniu. Wiele dzieł Schillera ukazało się w wydaniach poświęconych poszczególnym jego utworom, m. in. „Ballady” według oryginalnego układu autora — (nakładem *Verlag der Nation*). Opublikowano również szereg opracowań o przeznaczeniu specjalnym. Walther Victor napisał dla młodzieży książkę o życiu i dziełach pisarza, uwzględniając specjalnie lata młodzieńcze poety. Książka zawiera obok wstępu: dokumenty, fragmenty i dwa dramaty „Zbójcy” i „Intryga i miłość”. Jest to pierwsza pozycja w serii młodzieżowych opracowań wielkich pisarzy niemieckich. Następne tomiki poświęcone będą Goethemu, Heinemu i in.

Ursula Wertheim jest autorką zbioru ilustracji z komentarzem pt. „Schiller — Dichter der Nation. Sein Leben — sein Werk — seine Zeit in Bildern und Dokumenten” (nakładem wydawnictwa *Neues Leben*). Ursula Wertheim jest również autorką książki, ogłoszonej przez wydawnictwo *Arion* pt. „Schillers ‚Fiesco’ und ‚Don Carlos’ — zu Problemen des historischen Stoffes”. Nowe aspekty do badań nad dziełami Schillera wnosi książka Günthera Krafta pt. „Historische Studien zu Schillers Schauspiel ‚Die Räuber’ — über eine mitteldeutsche fränkische Räuberbande des 18. Jahrhunderts”.

Sprawozdawcy twierdzą, że dwie ostatnie z wymienionych pozycji należą do najbardziej interesujących prac w dziedzinie badań nad Schillerem na przestrzeni ubiegłych kilku lat. Wznowiono również książkę Reinharda Buchwalda pt. Schiller — Leben und Werk (*Insel-Verlag*)¹¹. Wznowienie wydań zbiorowych i poszczególnych dzieł Schillera to w NRD nie jedyny sposób popularyzowania jego twórczości. Wielką pomoc stanowią tu nagrania utworów poety na płyty gramofonowe. *Eterna* — Państwowe Wydawnictwo Nagrań NRD — wydała dotąd dwie 17 cm płyty długo-

⁹ Por. Werner Thalheim, Die Jugend ehrte ihren Dichter w „Neues Deutschland“, nr 241, 2 IX 1959.

¹⁰ Por. „Schiller auf der Bühne seiner Zeit“ w „Berliner Zeitung“, nr 259, 6 XI 1959.

¹¹ Por. „Leben und Werk — uns allen nahegebracht“ w „Berliner Zeitung“, nr 261, 8 XI 1959.

grające: jedną z wierszami, drugą z wyjątkami z „Intrygi i miłość”. Wiersze recytuje Norbert Christian. Płyta zawiera: „Bauernständchen”, „Pegasus in der Dienstbarkeit”, „An einen Moralisten”, „Der Metaphysiker” i inne. Na drugiej płycie mamy dialog Lady Milford i Ferdynanda (akt II. scena 3) w interpretacji Ursuli Burg i Otto Melliesa¹².

Również NRD-owska wytwórnia filmowa „Defa” przyczyniła się do uświetnienia uroczystości ku czci Fryderyka Schillera. Postanowiono wznowić wyprodukowany w r. 1955 film dokumentarny o Schillerza i włączyć go do stałego repertuaru kin, poza tym wyprodukowano film osnuty na dramacie „Intryga i miłość” pod tym samym tytułem w reżyserii Martina Hellberga¹³.

Komitet szyllerowski pracuje nadal, chociaż właściwe uroczystości poświęcone dwusetnej rocznicy urodzin Fryderyka Schillera, minęły. Komitet ten stara się zrealizować hasła, rzucone w czasie uroczystości i przyswoić dorobek twórcy wielkiego pisarza w jak najszerszej mierze całemu społeczeństwu NRD.

Teresa Piotrowiak

ROCZNICA SZYLLEROWSKA W NRF

W Niemczech rocznice szyllerowskie obchodzono zwykle bardzo uroczyste. W XX w. było ich już cztery: setna rocznica śmierci Schillera w 1905 r., 150-lecie urodzin w 1909 r., potem 150 rocznica śmierci w r. 1955 i wreszcie 200-lecie urodzin, które przypadło w listopadzie 1959 r. Do uroczystych obchodów tej ostatniej rocznicy poczyniono w NRF rozległe przygotowania. Włączyły się w nie poszczególne kraje z własnymi programami uroczystości, radio i telewizja ze specjalnymi audycjami, teatry z repertuarem sztuk szyllerowskich oraz wydawnictwa z edycjami dzieł Schillera i prac jemu poświęconych.

Centralne uroczystości obchodów rocznicy urodzin Fryderyka Schillera odbywały się od 7 do 15 listopada w jego stronach rodzinnych. W Marbach, mieście, w którym Schiller się urodził, zainaugurował uroczystości jubileuszowe pisarz Rudolf Hagelstange. W swoim wykładzie zatyt. „Schiller i Niemcy” dowodził on m. in., że Schiller nie był wcale nacjonalistą, za jakiego mieli go często jego rodacy, nie chcąc dostrzec ideałów ogólnoludzkich zawartych w jego twórczości. Hagelstange wytyka więc Niemcom, że „nie pojęli nauk wielkiego nauczyciela wolności”¹.

Uroczystą akademię zorganizowało w dniu urodzin poety Niemieckie Towarzystwo im. Schillera. Wzięli w niej udział przedstawiciele świata nauki i życia publicznego, goście z kraju i zagranicy. Przemówienie zatyt. „Droga do Schillera”, utrzymane raczej w tonie okolicznościowym, wygłosił Carl Zuckmayer. Część tego przemówienia pt. „Schiller a Rewolucja Francuska” ukazała się już wcześniej drukiem².

W Stuttgarcie wręczono poecie Wilhelmowi Lehmannowi nagrodę szyllerowską w wysokości 10.000 DM. Ponadto nagrodzono dwóch młodych autorów berlińskich: Dietera Meichsnera i Benno Meyera Wehlacka.

Oficjalne uroczystości w Badenii-Wirtembergii zakończone zostały przyjęciem w stuttgarckiej *Liederhalle*, zorganizowanym przez rząd kraju i władze miasta. W uroczystościach wzięli udział także liczni zagraniczni dyplomaci, m. in. radziecki ambasador w Bonn, Smirnow. Na jubileuszowych uroczystościach we Frankfurcie

¹² Por. „Pegasus in der Mikrorille“ w „Berliner Zeitung“, nr 261, 8 XI 1959.

¹³ Por. „Zweite Sitzung des Schiller-Komitees der DDR“ w „Neues Deutschland“ nr 81, 22 III 1959.

¹ „Tagesspiegel“, 18. 11. 1959: „Hagelstange feiert den Lehrer der Freiheit“.

² Carl Zuckmayer, Schiller und die Französische Revolution. S. Fischer-Verlag, 1959.